

Адаптивність, її функції та характер співвідношення з інноваційністю

О. В. Кузнєцова

Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, м. Одеса, Україна
Corresponding author. E-mail: o.v.kuznetsova@live.com

Paper received 18.08.18; Accepted for publication 25.08.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-PP2018-174VI72-04>

Анотація. У статті проаналізовано результати теоретико-емпіричного дослідження функцій адаптивності як стійкої властивості особистості та закономірностей її взаємодії з інноваційністю. Встановлено, що головними аспектами функціонування адаптивності є: збереження / відновлення рівноваги у взаємодії через адаптивну регуляцію; зчленування / інтеграція суб'єктів взаємодії. Розглянуто диференціацію функцій відповідно до типу середовища та рівню соціального середовища. Визначено, що одна з функцій адаптивності – трансформуюча – забезпечує прийняття нових ідей, суспільних зразків, змінених звичаїв без зайвого напруження, яке було б пов'язано суто з адаптаційними труднощами. Розглянуто результати кореляційного аналізу різнорівневих показників адаптивності та інноваційності: ці властивості взаємно впливають і підсилюють одна одну.

Ключові слова: адаптивність, структура адаптивності, функції адаптивності, взаємодія особистості з середовищем, інноваційність.

Вступ. Бурхливий розвиток сучасного суспільства, що відрізняється посиленням невизначеності, складності, новизни та динамізму, все більше вимагає від особистості напруження адаптаційних ресурсів, активізації цілеспрямованих зусиль для забезпечення ефектної взаємодії з постійно змінюваним середовищем. Це зумовлює необхідність подальшого вивчення адаптивності як стійкої властивості особистості, що є внутрішнім підґрунтям її спроможності до пристосування в будь-яких умовах життєдіяльності та готовності нівелювати неузгодженість в системі взаємодії з середовищем. Актуальним науковим завданням є поглиблення знань про структуру адаптивності, її функції та закономірності взаємодії з іншими властивостями особистості.

Короткий огляд публікацій за темою. Аналіз психологічної літератури вказує на різні точки зору щодо розуміння адаптивності. Один з напрямків пов'язаний з динамічною сутністю даного феномену. З цих позицій поняття адаптивність (неадаптивність, дезадаптивність) людини як суб'єкту власної життєдіяльності відображає структуру і динаміку адаптивної активності, протікання адаптивних процесів, де адаптивність розглядається як тенденція відповідності між цілями і досягненнями результату активності особистості [5]. Інше значення поняття «адаптивність особистості» в психології пов'язане з уявленням про відповідну властивість особистості, особливу її здібність. В межах цього напрямку адаптивність розуміється як полісистемна функціонально-структурна властивість інтегральної індивідуальності, що визначається сукупністю її різнорівневих індивідуальних характеристик (індивідних, особистісних і суб'єктних властивостей людини), що виявляються в показниках продуктивності і гомеостатичності [7]. Ми визначаємо адаптивність як властивість особистості, що характеризує її здатність до внутрішніх (внутрішньоособистісних) і зовнішніх (поведінкових) перетворень, перебудов, спрямованих на збереження або відновлення рівноважних взаємин особистості з мікро- і макросоціальним середовищем при змінах в його характеристиках [8].

Дослідження адаптивності в сучасній психології призвело до формування різних підходів до розуміння її структури. Так, І. М. Сімаєва, акцентуючи увагу на

можливості превентивної адаптації суб'єкту до нових умов існування на основі адаптивності як когнітивно-афективного особистісного новоутворення (системної характеристики особистості), виокремлює наступні її компоненти: постійно оновлювані адекватні уявлення про майбутні зміни в особистому та суспільному житті; розуміння смислу майбутніх подій; адекватна оцінка власних актуальних та потенційних можливостей; готовність здійснювати внутрішні та зовнішні дії для адаптації до змін; переживання індивідуальних змін та стресових ситуацій як тимчасових або необхідних для досягнення мети труднощів, ставлення до адаптації як діяльності, необхідної для отримання певних результатів; відповідальність за свої можливі дії; відкритість, гнучкість та терпимість до нового; комунікативна компетентність [11]. Розов В. І. розглядає адаптивність до стресу у єдності структурних компонентів: оптимістичний когнітивний стиль; здатність встановлювати та розвивати підтримуючі взаємини; здатність до адаптивного мислення; здатність до впевненої поведінки; здатність до самоорганізації часу життя; здатність до адаптивного сну та сновидінь; здатність до управління психофізіологічними станами; здатність до підтримки оптимального фізичного стану [7]. О. Г. Маклаков в межах концепції особистісного адаптаційного потенціалу пропонує опис його організованої структури, що містить такі компоненти: нервово-психічна стійкість; комунікативні особливості (відчуття значущості для оточуючих, конфліктність, досвід спілкування), моральна нормативність [4]. Посохова С. Т. виокремлює інші компоненти особистісного адаптаційного потенціалу: рефлексивний, афективний, мотиваційний, мнемічний, інтелектуальний, регуляторний, сенсомоторний, енергетичний [6]. Нами також обґрунтовано конструкт багаторівневої структури адаптивності на основі континуально-ієрархічного підходу, започаткованому О. П. Санніковою [10]. Відповідно до його положень в структурі адаптивності ми виділяємо такі рівні: 1) формально-динамічний; 2) змістовно-особистісний; 3) соціально-імперативний [8]. Кожен з них є відносно автономним утворенням, що характеризується специфічним змістом і функціями, які забезпечують разом з тим за рахунок внутрішньосистемної взаємодії ціліс-

ний прояв адаптивності в реальному життєвому контексті.

Аналіз цих та інших відомостей вказує, з одного боку, на складність адаптивності як психічного явища, її неодномірність та багатогранність, а з іншого – на відсутність загальноприйнятого уявлення про структуру цієї властивості, що є перешкодою й для розуміння її функцій.

За В. О. Ганzenом, функцією системи є співвідношення між системою і середовищем, до якого вона входить [1]. В попередніх наших дослідженнях, що були присвячені вивченню співвідношення різнорівневих компонентів адаптивності з показниками соціально-психологічної та особистісної адаптованості (результату адаптації), встановлено: по-перше наявність таких часткових функцій адаптивності, як захисна, кон'юнктивна, ресурсна, поведінково-моделююча; по-друге, наявність достатньо одноманітних зв'язків незалежно від рівню досліджуваної вла-

стивості (формально-динамічного, змістовно-особистісного чи соціально-імперативного). Це доводить, що адаптивність являє собою не тільки структурну єдність взаємопов'язаних компонентів, але й функціональну єдність, проте вона має й певну функціональну диференційованість [8].

Зважаючи на розуміння сутності адаптивності як атрибуту особистості, можна її загальну функцію характеризувати як забезпечення досягнення збалансованих взаємин особистості з середовищем в нестабільних умовах на основі внутрішніх та поведінкових змін. Головними аспектами функціонування адаптивності є: збереження / відновлення рівноваги у взаємодії через адаптивну регуляцію, зчленування / інтеграція суб'єктів взаємодії. При цьому слід вказати на узагальнюючий характер такого визначення та необхідність його уточнення в контексті багатозаровості та складності середовища, з яким взаємодіє особистість.

Рис. 1. Функціональні прояви адаптивності в різних контекстах взаємодії особистості з середовищем

Передусім, варто розрізняти взаємодію особистості з внутрішнім (власно особистісним) та зовнішнім (соціальним) середовищем. Крім того, спираючись на теорію екологічних систем У.Бронфенбренера, можна стверджувати й той факт, що соціальне середовище має ієрархічну структуру, що містить мікро-, мезо-, екзо- та макрорівні [12]. На нашу думку, часткові функції адаптивності, з одного боку, диференційовані за типом та рівнем середовища, а з іншого, у єдності відображають її генеральну функцію. Отже, узагальнення теоретичних даних та результатів власних емпіричних досліджень дозволяє розглядати функціональний простір адаптивності наступним чином. Відносно взаємодії особистості з внутрішнім середовищем адаптивність виконує наступні функції: *захисну* (за-

безпечує прийняття себе, усунення внутрішніх конфліктів) *та ресурсну* (відновлює рівноважний психоемоційний стан, забезпечує збереження сил, протистояння емоційному перевантаженню, дистресу, виснаженню). Відносно взаємодії особистості з соціальним середовищем на мікрорівні (безпосереднє оточення) адаптивність виконує такі функції: *кон'юнктивну* (забезпечує прийняття інших як основу зближення в міжособистісних стосунках); відносно взаємодії на мезорівні (зв'язки мікросистем) – *поведінково-моделюючу* (пов'язана з формуванням портрету поведінки особистості у стосунках з оточенням, її активної та ініціативної позиції по відношенню до соціальної реальності); відносно взаємодії на екзорівні (соціальні організації, соціальні інститути) – *стабілізуючу* (за-

безпечує прийняття соціальної та професійної ролі та ефективне виконання обов'язків у організаціях на основі дотримання встановлених регламентів); відносно взаємодії з середовищем на макрорівні (культура, традиції, цінності, ідеологія) – *трансформуючу* (забезпечує прийняття нових та новітніх ідей та смислів, цінностей сучасної культури та їх врівноваження з традиційними моделями, допомагає підтримувати «трансчасовий» зв'язок (за П. Друкером), єдність минулого досвіду та майбутніх змін).

На рис.1 зображена схема, що відображає сформульовані положення щодо диференціації часткових функцій адаптивності відповідно до типу та рівнів середовища, з яким особистість взаємодіє.

Адаптивність як властивість регулює баланс у взаємодії особистості з постійно змінюваним середовищем, а сам характер цієї взаємодії забезпечують інші властивості. Наприклад, в такій якості можна розглядати емпатію як властивість особистості, що виявляється у здібності емоційно відгукатися на переживання іншої людини, у розумінні її емоційних станів, у передбаченні афективних реакцій, в активному намаганні допомогти, в спрямованості на певний об'єкт емпатичних переживань [9]. Ця властивість забезпечує психологічну близькість, інтимність, «екологічність» стосунків особистості з безпосереднім оточенням (здебільшого це локалізується в просторі мікросередовища). Адаптивність, виконуючи на цьому рівні кон'юнктивну функцію допомагає зближенню партнерів, сприяє усуненню бар'єрів у прийнятті іншого, особливо зважаючи на постійний процес розвитку особистості іншої людини, що передбачає періоди особистісних, вікових, біографічних, екзистенціальних та інших криз), що, в свою чергу, створює умови для більш повного розгортання емпатії та підтримки її стабільного та збалансованого прояву. У якості прикладів таких властивостей, що визначають певний спосіб взаємодії особистості з внутрішнім та соціальним середовищем, з одного боку, а з іншого – піддаються впливу адаптивності через особливості її функціонування у підтримці зв'язку в системі «особистість – середовище», можна назвати цілу низку властивостей (толерантність, упевненість у собі, асертивність, товариськість, пасіонарність тощо). З висловлених позицій доцільно поставити питання про *адаптивну детермінацію* різноманітних властивостей особистості, що забезпечують, зі свого боку, певний характер взаємодії особистості з середовищем.

В цій роботі ми більш детально розглянемо особливості співвідношення адаптивності з інноваційністю як такою властивістю особистості, що врегульовує взаємодію особистості з новизною та нововведеннями, що є визначальним моментом сучасної культури. Саме інноваційність визначає загальну схильність особистості до нового, що є внутрішнім підґрунтям, передумовою стійкого та універсального опанування нововведень у будь якій сфері діяльності. Власенко Ю.А. це явище аналізує у феноменологічному просторі мінливості світу і визначає його як динамічну поліфункціональну складну систему, що характеризує можливість людини до диференційованої, усвідомленої, активної інноваційної взаємодії зі світом на різних рівнях: із природою як середовищем, із соціумом,

в межах культури, і на вищому рівні – організації власного життя. Інноваційний потенціал особистості характеризує здатність людини до конструктивного, нестереотипного мислення та поведінки в новій ситуації, до виявлення нових способів вирішення проблем, усвідомлення та розвитку свого інноваційного досвіду [2]. На нашу думку, інноваційність – здатність особистості до корисних перетворень середовища від стану звичної (хабітуальної) дійсності до оновленої (модернізованої) через пошук та впровадження нововведень (ідей, сенсів, технологій тощо) [3]. В контексті нашого аналізу слід зазначити, що інноваційність забезпечує певний тип взаємодії особистості передусім з макросередовищем, на рівні опанування цінностей інноваційної культури, ідей щодо розвитку модерного суспільства, форм світосприйняття людини, орієнтованої на новачі та зміни. Адаптивність у своїй трансформуючій функції, що домінує на рівні підтримки збалансованої взаємодії особистості з макросередовищем, забезпечує прийняття нових ідей, суспільних зразків, змінених звичаїв без зайвого напруження, яке було б пов'язано суто з адаптаційними труднощами. Це допомагає нівелювати надмірний спротив нововведенням і підійти конструктивно до аналізу його сутності, дійсних переваг чи недоліків, реальних наслідків. Зняття адаптаційного бар'єру перед нововведенням дозволяє більш ефективно оволодіти необхідними знаннями, сформулювати способи та прийоми його використання, перетворення та поширення, перейти до корисних перетворень середовища, тобто до розгортання інноваційності як такої. Виходячи з цього, вважаємо за потрібне розглянути питання про адаптивну детермінацію інноваційності. На даному етапі дослідження, котре організовано в такому напрямку, ми зосередились на вивченні взаємозв'язків адаптивності та інноваційності.

Мета – дослідити особливості співвідношення адаптивності як властивості, що забезпечує підтримку балансу у взаємодії особистості з постійно змінюваним середовищем, та інноваційності як властивості, що визначає схильність особистості до пошуку та впровадження нововведень.

Матеріали та методи. Емпіричне дослідження проводилось в три етапи: 1) підготовчий; 2) діагностичний; 3) аналітико-інтерпретаційний. Вивчення показників різних рівнів адаптивності відбувалось за допомогою Тест-опитувальника соціальної адаптивності (О. П. Саннікова, О. В. Кузнєцова), Методика діагностики особистісної адаптивності (О. П. Саннікова, О. В. Кузнєцова). Для діагностики різних параметрів інноваційності використано Методика дослідження особливостей прояву інноваційного потенціалу особистості (В. К. Калін, Ю. О. Власенко). У дослідженні прийняли участь 320 осіб – студентів різних курсів та слухачів Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського.

Відповідно до означеної мети аналіз отриманих в результаті діагностики емпіричних даних передбачав використання кількісних методів, а саме кореляційного аналізу, який був здійснений за допомогою статистичної програми SPSS for Windows 17.0.

Результати та їх обговорення. В емпіричному дослідженні ми розглядали сукупність показників, що відображають модель багаторівневої структури адаптивності. Це дозволяє вивчати цю властивість у наступних вимірах: базисному (формально-динамічний й якісний рівень адаптивності) та вищому (змістовно-особистісний та соціально-імперативні ознаки адаптивності). Комплекс *формально-динамічних* показників адаптивності складають: ШОСС – широта охоплення сигналів соціуму; ЛІСС – легкість розуміння й ієрархізації сигналів соціуму; ТОСО – точність орієнтації в соціальних очікуваннях; СЕП – стійкість емоційного переживання; ГЗ – готовність змінюватися; ГПН – готовність до здійснення конструктивних дій, спрямованих на подолання невдач; ГДМ – готовність до здійснення конструктивних дій, спрямованих на досягнення мети; ЗПА – загальний показник адаптивності. Показники *змістовно-особистісного та соціально-імперативного* рівнів адаптивності (особистісної адаптивності): АдУ – установчий компонент; АдЦ – ціннісний компонент; АдКР – контрольно-регулятивний компонент; АдР – рефлексивний компонент; АдСН – суб’єктивно-нормативний компонент; АдАР – апостеріорно-регулятивний компонент; АдЮ – імперативно-орієнтовний компонент; АдІТ – ідейно-трансформаційний компонент; ЗПОА – загальний показник особистісної адаптивності. У співвідношенні з названими ознаками адаптивності вивчались показники інноваційного потенціалу особистості: ППО – інноваційний потенціал особистості, Г – гносеологічний аспект інноваційного потенціалу особистості, А – аксіологічний аспект інноваційного потенціалу особистості, П – праксеологічний аспект інноваційного потенціалу особистості, ОІ – осмислено-інтенсивний тип реалізації різних інноваційних можливостей, ФН – формально-накопичувальний тип реалізації різних інноваційних можливостей, ПД – позитивно-диференційований тип реалізації різних інноваційних можливостей, НГ – негативно-генералізований тип реалізації різних інноваційних можливостей, ІП – ініціативно-перетворювальний тип реалізації різних інноваційних можливостей, ВП – вимушено-приспосувальний тип реалізації різних інноваційних можливостей, Пр – природний рівень взаємодії людини зі світом, С – соціальний рівень взаємодії людини зі світом, К – культурний рівень взаємодії людини зі світом, Ж – рівень організації власного життя взаємодія людини зі світом.

Результати, отримані в ході кореляційного аналізу показників адаптивності та інноваційності, представлені в табл.1-2.

Як видно з таблиці, показники досліджуваних психологічних характеристик достатньо тісно взаємопов’язані між собою, що виявляється у наявності численних значущих кореляцій, переважно на високому статистичному рівні $p \leq 0.01$. Цей факт відображається як у зв’язках загальних показників адаптивності та інноваційного потенціалу особистості, так і у співвідношенні між окремими їх параметрами. При цьому відзначаються додатні кореляції між показниками адаптивності та тими параметрами інноваційності, котрі вказують на усвідомлену, ініціативну, позитивно-диференційовану взаємодію людини з нововведен-

нями. На противагу цьому адаптивність від’ємно корелює з тими показниками інноваційного потенціалу особистості, що підкреслюють малоусвідомлений, формальний та вимушений характер взаємодії людини з інноваціями.

Таблиця 1. Значущі коефіцієнти кореляцій формально-динамічних показників адаптивності та інноваційного потенціалу особистості

Показники інноваційності	Формально-динамічні та якісні показники адаптивності							
	ШОСС	ЛІСС	ТОСО	СЕП	ГЗ	ГПН	ГДМ	ЗПА
ППО	176	437*		381*	440*	347*		330*
Г		201		168	234*	334*		171
А		365*		306*	413*	331*		192
П	360*	392*		367*	339*			364*
ОІ		195						
ФН		-219*		-198	-210*	-226*		-177
ПД		199			249*	208*		
НГ		-305*		-332*	-397*	-254*		-160
ІП	316*	293*	163	297*	178	207*		311*
ВП	-205*	-317*		-230*	-295*	-306*		-222*
Пр		272*		291*	363*	290*	164	328*
С		272*		261*	318*	247*		170
К		269*		268*	303*	215*		230*
Ж	238*	409*		220*	265*	236*		195

Примітка. Тут і далі: 1. Нулі та коми не вказані. 2. Знак * вказує на рівень значущості $p \leq 0.01$, без позначення – $p \leq 0.05$.

Найбільшою мірою з інноваційністю взаємодіють ($p \leq 0.01$), ($p \leq 0.05$) наступні формально-динамічні показники адаптивності: ЛІСС – легкість розуміння й ієрархізації сигналів соціуму, СЕП – стійкість емоційного переживання; ГЗ – готовність змінюватися; ГПН – готовність до здійснення конструктивних дій, направлених на подолання невдач. Таким чином, саме ці складові адаптивності впливають на широкий спектр ознак і різноманітні аспекти інноваційності.

Дані табл.2 демонструють також наявність значної кількості кореляцій на високому статистичному рівні $p \leq 0.01$. Кореляції загальних показників досліджуваних властивостей вказують на основні тенденції у їх взаємодії: ці властивості додатньо взаємопов’язані між собою, взаємно впливають і підсилюють одна одну. Щодо зв’язків їх окремих аспектів, особливу увагу привертають такі показники адаптивності, як: АдКР – контрольно-регулятивний компонент; АдР – рефлексивний компонент, АдЮ – імперативно-орієнтовний компонент, які повноцінно задіяні у взаємодію з ознаками інноваційності і, відповідно, певною мірою здійснюють на неї свій вплив.

В цілому, отримані дані про особливості співвідношення показників адаптивності та інноваційності вказують на тісний взаємозв’язок та взаємообумовленість цих властивостей. Сам факт наявності кореляційних зв’язків не дозволяє їх інтерпретувати як каузальні. Проте аналіз психологічної сутності досліджуваних явищ вказує на те, що адаптивність, котра забезпечує врівноваження стосунків особистості з динамічним середовищем, на макрорівні допомагає прийняттю нових та новітніх ідей та смислів, ціннос-

тей інноваційної культури та їх врівноваження з існуючим досвідом. Все це стає внутрішнім підґрунтям для розгортання та активізації можливостей людини до диференційованої, усвідомленої, активної інноваційної взаємодії людини зі світом. Особливу роль в цьому грають такі аспекти адаптивності: здатність індивіду виділяти серед різних чинників, що діють в конкретній адаптаційній ситуації, головні, сенсові, об'єктивно найзначущі; схильність особистості зберігати рівний тон емоційних переживань в напружених адаптаційних ситуаціях; потреба особистості в змінах і адаптації до них, налаштування на отримання нового досвіду, здатність його засвоювати ціною власних перетворень.

Таблиця 2. Значущі коефіцієнти кореляцій змістовно-особистісних та соціально-імперативних показників адаптивності та інноваційного потенціалу особистості

Показники інноваційності	Змістовно-особистісні та соціально-імперативні показники адаптивності							
	АдУ	АдЦ	АдКР	АдР	АдСН	АдЮ	АдІТ	ЗПОА
ШО	201	148	511*	374*	194*	249*		312*
Г			325*	283*		238*	183	175
А		165	410*	232*		197		251*
П			401*	316*	198*	163		221*
ОІ			234*	207*		194*		
ФН			-278*	-225*				
ПД			246*	189				
НГ		-154	-388*	-171		-241*	-192	-233*
Ш			277*	292*	220*		-154	
ВП			-340*	-202*		-193*	-155	-234*
Пр			328*	239*		149		192
С		188	366*	216*	148	156	201*	280*
К			384*	241*		178		207*
Ж	168		317*	316*	158	155		

Також мають значення контрольно-регулятивні аспекти адаптивності, що вказують на наявність контролю над власною адаптивністю, її компонентами (супроводжуваними думками, переживаннями, поведінкою), про довільну регуляцію індивідуально-психологічних особливостей адаптивності, її спрямованості, сили, динаміки; наявність вольової регуляції адаптивних процесів (посилення, блокування); про вибірковість в прояві адаптивності з урахуванням конкретних обставин. Важливу роль у взаємодії з інноваційністю грає рефлексивний компонент адаптивності, що відображає осмислення власних адаптаційних ресурсів, спрямованість на аналіз своїх адаптивних можливостей, здібностей, пошук можливостей альтернативного реагування в адаптаційній ситуації. У цій якості відзначається також готовність особистості враховувати правила, норми середовища, до якого належить адаптуватися; орієнтування у вимогах нової ситуації, прийняття необхідності їх розуміння і врахування у власних реакціях і поведінці, готовність змінюватися в новому середовищі на рівні цінностей, правил і манер поведінки.

Висновки. 1. Адаптивність – стійка властивість особистості, що характеризує її здатність до внутріш-

ніх (внутрішньоособистісних) і зовнішніх (поведінкових) перетворень, перебудов, спрямованих на збереження або відновлення рівноважних взаємин особистості з мікро- і макросоціальною середовищем при змінах в її характеристиках. Як одна з фундаментальних властивостей особистості адаптивність проявляє себе на всіх її рівнях, набуває змістовних ознак відповідно до ходу розвитку особистості, його загальних закономірностей, що передбачають вивершення особистості від біологічно зумовлених (базисних) характеристик до соціально детермінованих (вищих) якостей із посиленням саморегуляції.

2. Функціонально адаптивність проявляється в регуляції динаміки, якості, змісту і результативності адаптаційного процесу в будь-яких умовах, ситуаціях взаємодії людини із середовищем. Головними аспектами функціонування адаптивності є: збереження / відновлення рівноваги у взаємодії через адаптивну регуляцію; зчленування / інтеграція суб'єктів взаємодії. Ці загальні функціональні ознаки адаптивності конкретизуються у часткових функціях (захисна, ресурсна, кон'юнктивна, поведінково-моделююча, стабілізуюча, трансформуюча), котрі диференціюються відповідно до типу середовища (внутрішньоособистісне чи соціальне) та рівню соціального середовища (мікро-, мезо-, екзо-, макро-).

3. Функціонування адаптивності створює підґрунтя для розгортання й інших властивостей, задіяних у регуляції взаємодії особистості з середовищем, впливає на їх феноменологію, структурну організацію, динаміку, тобто здійснює адаптивну детермінацію.

4. Адаптивність у своїй трансформуючій функції, що домінує на рівні підтримки збалансованої взаємодії особистості з макросередовищем, забезпечує прийняття нових ідей, суспільних зразків, змінених звичаїв. В цій своїй ролі адаптивність допомагає активізації інноваційності як здатності людини сприймати, оцінювати та впроваджувати нові ідеї та технології. В результаті емпіричного дослідження встановлено численні додатні кореляційні зв'язки між різнорівневими показниками адаптивності та інноваційності. Крім загальної тенденції у співвідношення досліджуваних характеристик, що визначається як взаємозв'язок та взаємообумовленість, з'ясовано найбільш чутливі до зв'язку з інноваційністю аспекти адаптивності: з боку формально-динамічних характеристик – легкість розуміння й ієрархізації сигналів соціуму, стійкість емоційного переживання; готовність змінюватися; готовність до здійснення конструктивних дій, спрямованих на подолання невдач; з боку змістовно-особистісних – контрольно-регулятивний та рефлексивний компонент; з боку соціально-імперативних – імперативно-орієнтовний компонент.

5. Отримані результати є підґрунтям для подальшого вивчення проблеми адаптивної детермінації інноваційності. Уточнення потребують закономірності впливу адаптивності на феноменологічні ознаки, структуру, динамічні параметри інноваційності та інших властивостей, що визначають спосіб взаємодії особистості з середовищем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ганзен В. А. Системные описания в психологии / В. А. Ганзен. – Л.: Изд-во Ленинградского ун-та, 1984. – 176 с.
2. Власенко Ю. О. Психологічний аналіз інноваційного потенціалу особистості: автореф. дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології» / Ю. О. Власенко. – Одеса : ОНУ ім. Мечникова, 2003. – 19 с.
3. Кузнецова О. В. Інноваційність як багатовимірна властивість особистості / О. В. Кузнецова : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми психології інновацій: теорія та практика» (Одеса, 15 вересня 2017 року) / М-во освіти та науки, ПНПУ ім. К.Д.Ушинського. – Одеса: ВМБ, 2017. – С.17-22.
4. Маклаков А. Г. Личностный адаптационный потенциал: его мобилизация и прогнозирование в экстремальных условиях / А. Г. Маклаков // Психол. журнал. – 2001. – Т. 22. – № 1. – С. 16-24.
5. Петровский В. А. Психология неадаптивной активности / В. А. Петровский. – М.: ТОО Горбунок, 1992. – 224 с.
6. Посохова С.Т. Психология адаптирующейся личности : субъектный подход : дис. ... доктора психол. наук : 19.00.01 / Светлана Тимофеевна Посохова. – СПб, 2001. – 393 с.
7. Розов В. И. Психология экстремальных ситуаций: адаптивность к стрессу и психологическое обеспечение : научно-практическое пособие / В. И. Розов. – К. : КНТ; Саммит-Книга, 2012. – 480 с.
8. Санникова О. П. Системный анализ адаптивности личности : монография / О. П. Санникова, О. В. Кузнецова. – Одесса: Издательство ВМБ, 2017. – 392 с.
9. Санникова О. П. Индивидуальные особенности эмпатии у лиц с разным уровнем социальной адаптивности / О. П. Санникова, О. В. Кузнецова, О. А. Орищенко // Психология у XXI столітті: перспективи розвитку: Матеріали VI Костюківських читань. – Т. 2. – К.: Міленіум, 2003. – с. 164 – 169.
10. Санникова О. П. Эмоциональность в структуре личности / О. П. Санникова. – Одесса : Хорс, 1995. – 334 с.
11. Симаева И. Н. Психология адаптации личности к изменениям жизнедеятельности : дисс. ... докт. психол. наук : 19.00.01 / Ирина Николаевна Симаева. – СПб, 2006. – 351 с.
12. Bronfenbrenner U. The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design. – Cambridge, Harvard University Press, 1979, 330 p.

REFERENCES

1. Ganzen V. A. System descriptions in psychology. – Leningrad: Leningrad University, 1984, 176 p.
2. Vlasenko Yu. A. Psychological analysis of the potential of innovations: thesis on the basis of science. stepping cand. psychol. sciences: spec. 19.00.01 "Psychological psychology, psychology of psychology. Odesa: ONU im. Mechnikova, 2003, 19 p.
3. Kuznetsova O. V.. Innovation as a multidimensional personality : the material of the All-Ukrainian scientific and practical conference "Actual problems of psychology: theory and practice" (Odesa, 15 September 2017). - Odesa: BMB, 2017, p.17-22.
4. Maklakov A.G. Personality adaptive potential: its mobilization and forecasting in extreme conditions // Psihol. Journal, 2001, T. 22, Issue. 1., P. 16-24.
5. Petrovsky V.A Psychology of non-adaptive activity. - Moscow: Gorbunok LLP, 1992, 224 p.
6. Posokhova S.T. Psychology of an adaptive personality: a subjective approach: dis. ... doctor of psychology. Sciences: 19.00.01 / Svetlana Timofeevna Posokhova. - St. Petersburg, 2001, 393 p.
7. Rozov V.I. Psychology of extreme situations: adaptability to stress and psychological support: a scientific and practical guide. - K.: CST; Summit-Book, 2012, 480 p.
8. Sannikova O. P., Kuznetsova O.V. System analysis of personality adaptability: monograph. - Odesa: BMB, 2017, 392 p.
9. Sannikova O. P., O.V. Kuznetsova, O.A. Orishchenko. Individual features of empathy in persons with different levels of social adaptability : the material of the VI Kostyukovschikh chteniya «Psychology in the 21st century: the prospect of development». - T. 2. - K. : Міленіум, 2003, p. 164 - 169.
10. Sannikova O. P. Emotionality in the personality structure. - Odesa: Horse, 1995, 334 p.
11. Simaeva I.N. Psychology of personality adaptation to changes in vital activity: diss. ... doct. psychol. sciences: 19.00.01 / Irina Nikolaevna Simaeva. - St. Petersburg, 2006, 351 p.
12. Bronfenbrenner U. The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design. – Cambridge, Harvard University Press, 1979, 330 p.

Adaptability, its functions and the nature of the relationship with innovativeness**O. V. Kuznietsova**

Abstract. The article analyzes the results of the theoretical and empirical research of the functions of adaptability as a stable personality and the regularities of its interaction with the *innovativeness*. It has been established that the main aspects of the functioning of adaptability are: maintaining / restoring equilibrium in interaction through adaptive regulation; joining / integration of subjects of interaction. The differentiation of functions according to the type of environment and the level of social environment are considered. It is determined that one of the functions of adaptability – transforming - ensures the adoption of new ideas, social models, altered customs without unnecessary stress, which would be connected with adaptive difficulties. The results of correlation analysis of multilevel indicators of adaptability and innovativeness are considered: these properties are mutually influence and reinforce each other.

Keywords: *adaptability, adaptive structure, adaptive functions, interaction of the person with the environment, innovativeness.*